

בונים את התיירות של המחר

הצעה לחזון התיירות

ישראל תהיה יעד תיירותי, מקומי ובינלאומי, תייצג גאוות יחידה, איכות חיים מקומית, תייצר הצעת ערך ייחודית בינלאומית ותהווה אחד ממנועי הצמיחה והתעסוקה המשמעותיים במדינת ישראל.

ההמלצות העיקריות

1. הקמת קרן הון סיכון להשקעה במיזמי תיירות חדשניים על מנת להביא רוח של חדשנות ויצירתיות לענף.
2. שימוש בדגיטציה במטרה לשפר מוצרים תיירותיים קיימים ואת אופן שיווקם, תוך העצמתם של עובדי הענף, באמצעות שיפור יכולות בתחום הדיגיטלי.
3. הגדלת עקומת הביקושים באמצעות: פיתוח והשקעה בכנסים, מינוף תיירות בריאותית והנעת ו- Eco Tourism.
4. פיתוח תשתיות נדרשות עבור תיירות מקומית ובינלאומית, שדרוג המיצוב וההנגשה של האתרים בישראל.

מטרה

פיתוח ארגז כלים להתמודדות עם אחד המשברים הגדולים ביותר שידעה תעשיית התיירות בישראל, אשר חשף את העדר החסינות התעסוקתית של למעלה מ-450,000 איש בענף כולל תיירנים, מורי דרך, דיילים, מסעדנים, מלונאים, נהגי מוניות, סוכני תיירות, חברות קייטרינג, פרחים ועוד.

מתווה העבודה ייתמקד בצמיחה כלכלית ופיתוח פתרונות המספקים אופק תעסוקתי עבור כלל העובדים בענף. בצד הביקוש פנינו לפיתוח ארגז כלים שיסייע לעסקי התיירות להגדלת הביקושים למוצר התיירותי, תוך שיפור היתרונות העסקיים בסביבה תחרותית מקומית ובינלאומית. בצד ההיצע, גיוון המוצרים באמצעות מינוף הטכנולוגיה הישראלית, אשר ישפר את החוסן התעסוקתי בענף, ויקטין את הרגישות הגבוהה לאירועי קיצון.

עקרונות

1. שת"פ PPP של הממשלה והרשויות המקומיות עם המגזר העסקי והמגזר השלישי.
2. מיקוד בהון האנושי כמחולל עיקרי בענף ובהתאם לכך ההכרה בכך שהעובדים בתעשייה הם העוגן הכלכלי המרכזי שלה (כ-350 אלף מועסקים) וכי יש לפעול מתוך סולידריות חברתית עמוקה.
3. חיזוק הפעילות בסקטור תיעשה באמצעות פיתוח מנועי צמיחה באפיקים חדשים שירחיבו את מעגל המועסקים בענף ויאיצו את הפעילות ולא באמצעות פיצוי על אובדן הכנסות בתקופה הנוכחית.

תמונת מצב ותחזיות

ענף התיירות הוא בעל חשיבות אסטרטגית כלכלית, חברתית ופוליטית בישראל. הוא מעסיק כ-141 אלף עובדים ומהווה 2.6% מהתמ"ג וחשיבותו גבוהה במיוחד לחוסנה של הפריפריה הגיאוגרפית. משבר הקורונה הכה את תעשיית התיירות באופן הקשה ביותר מכלל הענפים במשק והביאו לשיתוק מוחלט מבחינת הפעילות הריאלית ולסף פשיטת רגל של עסקים רבים. המשבר פקד את הענף במהלך גיאות חסרת תקדים ושוברת שיאים: ב-2019 נכנסו לישראל 4.5 מיליון תיירים, לאחר עלייה עקבית ורצופה של מעל 60% בחמש שנים.

בשורה התחתונה, הפדיון במלונות בעשור האחרון עלה ב-50% ועמד על 12 מיליארד ₪ בשנת 2019. הביקושים הגבוהים הובילו לשחיקת איכות השירותים ולמחירים גבוהים משמעותית ביחס ליעדים אחרים בעולם. המכה המוחצת שספג הענף מורגשת ומשמעותית בכל מקום ועל אותו הרקע, מובן הפוטנציאל הגדול הטמון בשיקומו, התחדשותו ושיפור המוצרים של הענף.

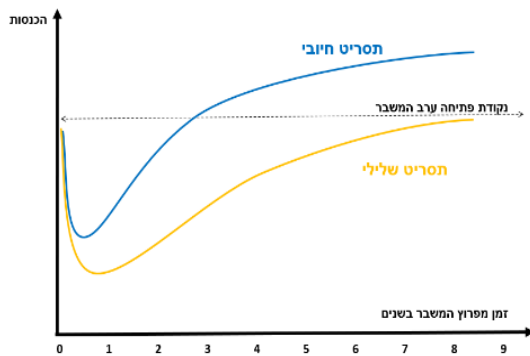
ההערכות הן שהסרה הדרגתית של מגבלות התנועה השונות תאריך מעל שנה. לשם השוואה, התפרצות נגיף ה-SARS בשנת 2003 הסתיימה תוך ארבעה חודשים, היקפה היה קטן בהרבה, אך התאוששות התיירות באזורים הנפגעים לרמת מצבם טרם המגיפה ארכה 18 חודשים. יש הרואים לנגד עיניהם תרחיש חמור אפילו יותר לפיו תעשיית התיירות תשקע לשנים ארוכות. הביקושים לא ימומשו בשל המגבלות, עסקים רבים יקרסו, כך שלא יוכלו להשתקם גם לאחר הסרת המגבלות וצמיחת המשק מחדש. אלו שישרדו יתמודדו עם תשתיות מדורדרות מחוסר שימוש. מכאן, משמעות התרחיש הקיצוני היא שיתכן כי ייקח כעשור עד לשיקום הענף.

מגמות בינלאומיות ומקומיות

אין כיום תפיסה הוליסטית בינלאומית להתמודדות יעילה מול המשבר והשלכותיו בהקשר של תחום התיירות. מדינות שונות מספקות חבילות סיוע ותמריצים לשימור תשתיות התיירות כולל שיכון חולים במלונות הריקים. התיירות העולמית ספגה פגיעה תדמיתית משום שהיא נתפסת כ"גורם שהניע את המחלה". בישראל מנכ"ל משרד התיירות העלה בימים האחרונים בקשה לחצי מיליארד ₪ לסיוע התאוששות הענף, אך התשובה הנוכחית לה זכה מאגף התקציבים היא שמכיוון שכרגע אין בכלל תיירות, פנים או חוץ, הבקשה אינה רלבנטית.

הקצאת משאבים להצלת תחום התיירות היא הכרחית, אולם התפיסה לפיה אין תיירות ולכן אין מה לעשות שגויה ביסודה. בפרק זה יוצע כיוון חשיבה הפוך הרואה במשבר הזדמנות ומציע דרכים למימושה.

חולשות ואתגרים מרכזיים

- פיטורים המוניים ופשיטות רגל - חברות שקריסתן תמנע מהן להתאושש גם לאחר חזרת הצמיחה
- המיתון הכללי במשק יוביל לצמצום הצריכה הכוללת ולפגיעה ייחודית בצריכת שירותי הענף שנחשבים כמוצרי מותרות
- הגבלות תנועה בינלאומית, יקשו על ההתאוששות גם כאשר שאר המשק יחזור לפעילות כמעט מלאה ולצמיחה

- למדינת ישראל תלות גבוהה בתחבורה אווירית כתוצאה מיחסייה המדיניים עם המדינות השכנות

הזדמנויות וחוזקות מרכזיות

- ישראל נתפסת כמדינה בטוחה ברמה הבריאותית בהשוואה למדינות רבות אחרות. המשמעות היא שיש יתרון יחסי מול יעדי תיירות אחרים בעולם. הניסיון מלמד שכאשר יש האטה או ירידה בביקושים ביעדי תיירות מסוימים זו שעתם היפה של יעדים חדשים. ישראל תוכל כעת למצב עצמה כיעד תיירותי מועדף.
- ישראל היא מהמדינות המנוסות ביותר בניהול תיירות בעתות משבר, עקב ניסיונה במשברים על רקע ביטחוני והתאוששות מהם.
- מגבלות ריחוק חברתי, בדגש על ריבוי נוכחים במקום סגור והומה אדם, כנראה ימשיכו ללוות אותנו לאורך זמן. מצב זה פותח הזדמנות ייחודית לתחום האירוח והשירותים במרחב הכפרי.
- לישראל יכולות טכנולוגיות גבוהות, אשר יהוו יתרון יחסי במתן פתרונות חדשניים לביקושים המשתנים.
- הזדמנות לשדרוג תשתיות ארגוניות, פיזיות וטכנולוגיות של גורמי תיירות.
- פיתוח תיירות רפואית בינלאומית, לאור קריסתן של מערכות בריאות במדינות אחרות.
- מינוף תיירות עסקית-רפואית בינלאומית בנושאי חידושים טכנולוגיים בענף וכן תיירות דתית הנוגעת בצורך האמוני של רבים להתחבר לתקווה.

מינוף המשבר - מהלכים ליישום

1. הקמת קרן הון סיכון להשקעה במיזמי תיירות חדשניים לפיתוח רוח של חדשנות:

- מיצוב התיירות הדיגיטלית בישראל כמתקדמת ביותר בעולם, המתבסס על מיצובה של מדינת ישראל כמעצמה לחדשנות טכנולוגית. ייצור שדה פיתוח ייחודי ומרכזי בעולם לסינרגיה בין ישן לחדש בתחום. יעד לאומי למיצוב ירושלים כ"סיליקון וואלי של עולם התיירות", ייצור מעגלי תעסוקה, יצוא ותיירות עסקית שתרומתם לכלכלת ישראל תהיה רחבה בהרבה מיישום הפיתוחים לתיירות בישראל בלבד.
- **אקסלרטור לפיתוח החדשנות והיצירתיות בענף התיירות בירושלים:** תוקם קרן הון סיכון להשקעה במיזמים דיגיטליים בענף התיירות, לפיתוח טכנולוגיות חדשות ולהסרת חסמים מעשיים או נתפסים להטמעה. הממשלה תקים רשת בטחון לקרן משקיעים מהמגזר הפרטי. פיתוח "חממות האצה" בירושלים, במטרה להפוך את העיר למרחב התיירותי החדשני המוביל ברמה הלאומית והבינלאומית.
- **ביג דאטה:** במקביל יופעלו חברות ביג-דאטה ישראליות, שהיכולות שלהן הן מהמתקדמות בעולם, לריכוז כל הטכנולוגיות הקיימות היום בעולם שעשויות להיות רלוונטיות לתחום התיירות. זאת לשם מחקר חברתי מעמיק על העדפות התיירים ורצונותיהם ובכך להגביר את יכולת השיווק של ענף התיירות באמצעות התאמת השירותים ללקוחות.

2. דיגיטציה מתקדמת של ענף התיירות

- פיתוח תוכנית אשר תכלול קביעת תקן לחוויה תיירותית דיגיטלית ויישומו באופן רציף ועקבי. אין כיום תקן מסוג זה. השקעה בשירות חדשני זה תהווה פריצה דרך בתיירות בישראל לתודעה הכללית. קביעת תקן דיגיטלי לחוויה התיירותית הינה יוזמה פורצת דרך אשר ייתכן כי תאומץ על ידי זירות מסחר תיירותיות רבות ואולי אף תהווה פלטפורמה להקמת זירת תיירות בינלאומית המנוהלת מכאן.
- הובלה עולמית בתיירות דיגיטלית: החיבור בין טכנולוגיה דיגיטלית ותיירות לכאורה ברור מאליו ונתפס כעוגן מרכזי בעתיד הענף. מצד שני בכל הנוגע ליישומו בתחום התיירות בישראל לא חל שינוי בשנים האחרונות והוא איננו מתעלה על הממוצע עולמי. בהקשר זה, משבר הקורונה מציף על פני השטח את הצורך בקביעת יעד לאומי המגדיר את הרובד הדיגיטלי ואת חווית התיירות בישראל כפורצת דרך וכמתקדמת בעולם.

3. הגדלת עקומת הביקושים

- אשכולות לינה אזוריים: הפיכתם של צימרים מפוזרים לאשכולות לינה/מלונות אחודים, באמצעות מערכת דיגיטלית חכמה שתאפשר הנגשת מלאי הצימרים בגליל, בגולן ובדרום "כבתי מלון לגו" המורכבים על פי צרכים ורצונות של קבוצות ולא רק של יחידים או משפחות. לדוגמא, בקשה של קבוצת תיירים לעשרים חדרים במלון בגליל באזור בו לא קיים מלון, תענה על ידי המערכת, באמצעות חיבור קבוצת צימרים ברדיוס נדרש לכדי יחידת אירוח אותה ניתן להזמין בהזמנה אחת מרוכזת כולל תשלום אחד לכל הצימרים המאוגדים כמלון וירטואלי לצורך מתן מענה מיטבי לדרישות הלקוח.
- תיירות וירטואלית: הרחבת אתרי תיירות לאגפים וירטואלים, כלומר, שילוב סיורים פיזיים עם סיורים וירטואליים תוך העצמת החוויה והעניין. חלוקה זו עשויה למשוך מבקרים שהתחילו את הסיור הוירטואלי להשלימו במציאות ובמקביל אתרים עמוסים במיוחד יוכלו לרווח את הנוכחות של תיירים ובכך לעמוד בדרישות של צפיפות מבלי להידרש לפגיעה בנפח תנועת התיירים האפשרית והמותרת במקום.
- תיירות רפואית: קריסתן של מערכות בריאות בעולם, בעוד המערכת הישראלית מציגה חוסן, תפתח פתח לתיירות רפואית נרחבת של מי שאינם יכולים לקבל טיפול ראוי בחו"ל, בעיקר בתחומים שאינם נוגעים למגיפה אבל נדחקים לסוף התור מפאת העומסים שחולי הקורונה מוסיפים. מערך שיווק אגרסיבי יאפשר לייצר תנועת תיירות רפואית בהיקף משמעותי.
- תיירות עסקית: קיום כנסים בינלאומיים והקמת מרכז כנסים ייחודי בנגב – תיירות הכנסים המקצועיים. המרכז יעוצב באופן שניתן יהיה לקיים את הכנסים ובד בבד לשמור על מגבלות ריחוק נדרשות. לדוגמא: אפשרות לקיום כנסים באוויר הפתוח ולא באולמות סגורים בשילוב חבילה טכנולוגית שתוצע למארגן הכנס על מנת שיוכל לעשות שימוש בטכנולוגיות לניהול כנסים תוך שמירה על כללי בטיחות בריאותיים.
- תיירות חוצת גבולות יבשתיים Overland: עם צמצום התיירות הנכנסת דרך האוויר, עולה הזדמנות לחזק את המגמה הקיימת בהתחזקות התיירות הנכנסת במעברים היבשתיים מירדן ומצרים. יש לפתח פורומים אזוריים בין נציגי התעשייה הישראלית ושותפיה במדינות האזור, להציע חבילות ייעודיות לתיירים, להוזיל מיסי מעבר ולייעל את מעברי הגבול בבדיקת בטחוני וכיו"ב בכדי לשפר את חוויית התייר.

פרויקטים נוספים בשלבי פיתוח

- **איחוד משאבים (Shared resources):** הירידה המסיבית בביקושים מהווה איום קיומי עקב העלויות הקבועות הגבוהות. מיפוי מלאי ויכולות שיתוף ואיחוד משאבים יאפשר צמצום משמעותי בעלויות הקבועות עבור עסקים. איחוד המשאבים יכלול בין השאר שינוע ולוגיסטיקה, רכש, כח אדם, פלטפורמות שיווק ומכירה.
- **פירוק חבילות הלינה:** שימוש יצירתי ביכולות ומשאבים – "פירוק החבילה". כיום בתי המלון מציעים חבילה של לינה הסעדה, ספא, בריכה ועוד. שינוי מודל השירותים ובעקבותיו המודל העסקי, יאפשר התאמה של המוצר ופניה לקהלים חדשים ויוביל לצמיחה בביקוש לשירותים ויגוון את מקורות ההכנסה של המלונאים.
- **תו תקן בריאותי:** ישראל כמובילה בעולם את תו התקן הבריאותי - השקת תו תקן בריאותי תיירותי בינלאומי וולונטרי. למדינת ישראל עוצמות ביטחוניות וכוחות ממצד השב"כ, ישראל מובילה באבטחת שדות תעופה ואבטחת מטוסים. זהו ידע וכוח שניתן למף לטובת פיתוח תו תקן בריאותי תיירותי ולשווק אותו ככזה בעולם. תו התקן הבריאותי תיירותי יתן מענה אסטרטגי לכל העולם לניהול האופרציה הבריאותית של מיליוני בני אדם שטסים בכל יום, בשלושה שלבים:
 - בעת עלייתם למטוס - בדיקת חום, בדיקת קורונה מהירה, הצהרת בריאות.
 - מעקב על מהלך שהותם בארץ במטרה לפתח יכולת ההתראה על נדבקים פוטנציאליים
 - בעת הצורך, פינוי תיירים חולים למלונות בידוד או לבתי חולים על חשבון המדינה.

פתרון שלם מסוג זה עשוי לתת לתיירים וגם לישראלים שקט נפשי וביטחון. הישראלים יהיו חשופים במידה מועטת לנשאי הקורונה וידעו שבמידה והם באו במגע עם נשא המערכת תאתר את זה בזמן קצר יחסית וההדבקה לא תתפרץ. במקביל, התיירים יידעו שבמסגרת חבילת הנופש שרכשו נכללו כל האמצעים הדרושים לשמירה עליהם ולטיפול בהם בשעת הצורך.

- **מדד איכות** - השקת מדד איכות שירותי התיירות במדינת ישראל (כולל תחומי המלונאות והאירוח, מסעדות ושירותי הסעות).
- **גיוס המונים** - רתימת הסולידריות החברתית לפיתוח התיירות באמצעות גיוס המונים.
- **הלאמה גמישה** - כך או אחרת, יש לצפות לפשיטת רגל של מלונות רבים. בכדי להקדים תרופה למכה, יש להכין תוכנית לאומית להלאמת מלונות באופן גמיש ושימוש אלטרנטיבי בטווח זמן מוגדר.
- **איתור ומינוף קהלים חדשים** - גיל שלישי- בחינת הביקוש של הגיל השלישי לחבילות נופש הכוללות ליווי רפואי נדרש בכדי שיוכלו לצאת "להתאוורר" לאחר תקופת הבידוד ואולי אף בתוכה בהתקיים תנאים מתאימים במקומות האירוח.

פיתוח תשתיות ומרחבים אינטגרטיביים

- **חיזוק תשתיות קיימות** - תחזוקה ופיתוח חדש במסלולי טיול, מערכי הסברה וכיוצא בכך לקראת חזרת התיירות לשגרה. השקעה בתשתיות כעת תאפשר השמה מחדשת של מובטלים במשק ותחזק את יכולותיו והאטרקטיביות שלו בעת החזרה לשגרה.
- **פיתוח המרחב התיירותי הכפרי** - צפיפות היא חלק בלתי נפרד מחווית התיירים בארץ (ובמקרים רבים אף בעולם). לאור ההערכה שהנגיף ילווה את חיינו עוד תקופה ארוכה הצפי הוא שמוצרי התיירות יידרשו לחוויות במרחבים פתוחים. פיתוח תיירות באקלים שונה ממה שהיה מקובל עד כה המשלבת מרכיבים של מרחבים פתוחים היא הזדמנות מעולה לפיתוח הנגב והגליל. יישום תהליכים מעשיים ותודעתיים של הרחבת הפעילויות המתאימות לאזורים פתוחים ועידודן הינו פרויקט לאומי קריטי היכול לסייע בקידום והעצמה של הנגב והגליל. עבור המרחב התיירותי הכפרי.
- **פיתוח תשתיות**: התרוקנות המלונות ואתרי התיור מהווים אומנם מכה קשה. אך כמו בכל משבר, עולות גם הזדמנויות להשקעה שתישא פרי בטווח הארוך בתנאי שתבצע השקעה משמעותית בתשתיות. על הרשויות העוסקות בנושא (ממשלתיות, מקומיות, התאגדויות עסקיות) להתחרות בקול קורא מזורז לקבלת מענקים למבצעי פיתוח אלו.

תודה למי שנרתמו ל"צוותי ההתנעה" (לפי סדר ה-א'-ב') רשימה ראשונית בהחלט - מוזמנים להצטרף

צוות מוביל

- יהונתן אדירי - מנכ"ל, Healthy.io
- מייקל אייזנברג - מייסד ושותף-מנהל, קרן Aleph
- יעל אלעד - שותפה-מנהלת, קרן Aleph
- מרומ' דן אריאלי - פסיכולוג וכלכלן התנהגותי
- אליאור בר - מנהלת האסטרטגיה, תנועת אור, מנהלת יוזמת 'מדינה למופת'
- ישראל דנציגר - יום ומנכ"ל הייטק, מנכ"ל משרד הגנת הסיבה לשעבר
- ד"ר דנה הלר - מומחית בניהול סיכונים ויעוץ אסטרטגי, Tech for Impact
- אילן כהן - מנהל יום ישראלי בתחום התכנון האסטרטגי, יו"ר תנועת אור
- מרומ' דוד פסיג - עתידן
- ד"ר קירה רדינסקי - סמנכ"לית טכנולוגיה ויו"ר, Diagnostic Robotics
- ערן שיר - מנכ"ל, Nexar
- דניאל שרייבר - מייסד ומנכ"ל, LEMONADE

צוות התעשייה והכלכלה

- מוביל צוות - ישראל דנציגר - יום ומנכ"ל הייטק, מנכ"ל משרד הגנת הסיבה לשעבר
- דפנה אבירם ניצן - מנהלת מרכז ממשל וכלכלה, המכון הישראלי לדמוקרטיה
- ד"ר אייל דורון - חוקר ומפתח חשיבה יצירתית, מרצה במרכז הבינתחומי
- מוטי לוי - מנכ"ל, חיפה כימיקלים
- יוני ליימן - מנכ"ל, אורטל השקעות
- קרין מאיר רובינשטיין - מנכ"לית ונשיאה, האיגוד הישראלי לתעשיות מתקדמות (IATI)
- יוחנן פלסנר - נשיא, המכון הישראלי לדמוקרטיה
- רביב צולר - מנכ"ל, כיל
- מירב קינן - מנכ"לית, איגוד ההייטק במסגרת התאחדות התעשייתיים
- מרומ' ערן רזין - המחלקה לאונגרפיה, האוניברסיטה העברית וסגן ראשת איגוד המתכננים בארץ
- ד"ר רון תומר - נשיא התאחדות התעשייתיים

צוות הבראות

- מוביל צוות - ד"ר רוני צבר - מייסד ומנהל רפואי, מרפאות צבר
- מרומ' אבישי גולדברג - ראש המחלקה לניהול מערכות בריאות, אוניברסיטת בן גוריון בנגב
- מרומ' נדב דודוביץ' - מומחה לאתיקה רפואית, ראש ביח"ס לבריאות הציבור, אוניברסיטת בן גוריון בנגב
- ארוז מלצר - יו"ר דריקטוריון, הדסה
- ד"ר אסי סיקורל - הנהלה ראשית, קופ"ח כללית
- ארוז שימקו - סגן מנהל, המרכז הרפואי בני ציון
- ד"ר יאיר שינדל - מייסד ומנכ"ל, קרן אמון

צוות התיירות

- מובילת צוות - אילנית מלכיאור - ממונה על התיירות, הרשות לפיתוח ירושלים
- מוביל צוות - יוסי מתאל - מנכ"ל, לשכת מארגני התיירות הנכנסת
- אורי אברוסקין - מנכ"ל, שר-אל
- חיים אחוין - בעלים, מלון גליליון
- שאל גולדשטיין - מנכ"ל, רשות הטבע והגנים
- חלי יעקבס - מנכ"לית, תיירות ניר דוד
- גל מור - שותף מייסד אברהם הוסטלס וטורס
- לילך נגיד - ראש מנהלת העיר השניקה, עיריית ב"ש
- אורי סירקיס - מנכ"ל, ישראייר
- ננמה ספיר - מנכ"לית, I love bash
- ד"ר שחר שילה - חוקר תיירות ומפעיל חברת י"ר.א.ש. תיירותי ליישע ותכנון תיירות

צוות השכלה והכשרות

- מוביל צוות - ערן שיר - מנכ"ל, Nexar
- מרומ' דוד הרמן - מרצה בחינוך ומפעיל בקידום החינוך הכללי והיהודי
- יניב סז - מנהל, תיכון בן שמן
- מרומ' גילה קורץ - דיקנית הפקולטה לטכנולוגיות למידה, המכון הטכנולוגי חולון HIT
- ד"ר אלעד שגב - מרצה למתמטיקה במכון טכנולוגי חולון HIT, ומרצה לחשיבה יצירתית וקידום החינוך בישראל
- ד"ר דני שטיינץ - מנהל, התיכון הישראלי למדעים ולאמנויות

צוות התחבורה

- מובילת צוות - יעל אלעד - שותפה-מנהלת, קרן Aleph
- תומר גושתף - מתכנן מחוז דרום, מנהל התכנון
- שי לינדר - מנכ"ל, כביש 6
- ירון רביד - מנכ"ל, סיטיפס

צוות מדד החוסן הכלכלי - תעסוקת י של משקי הבית

- ד"ר דנה הלר - מומחית בניהול סיכונים ויעוץ אסטרטגי, Tech for Impact
- יובל סמט - מנכ"ל ומנהל מוצר, riseup
- נירית נדסי - מומחית לשירותים פיננסיים וחינוך פיננסי

תודה לכל השותפים והשותפות, שעבדו וסייעו בכתיבה, מחקר, עריכה, עיצוב, ודיגיטל

- אדווה אזולאי
- אורי אר
- אופיר ארנון
- לאה ברודנר
- אלונה גבריאלוב
- ד"ר תומר דקל
- ד"ר תומר דקל
- עמית משגב
- הגר סגרון
- אופיר מישר
- מור פישר
- עדי פריטוש
- אהרלה קדרון
- רומי קנטי
- אורי רט
- איילת ריבלין

